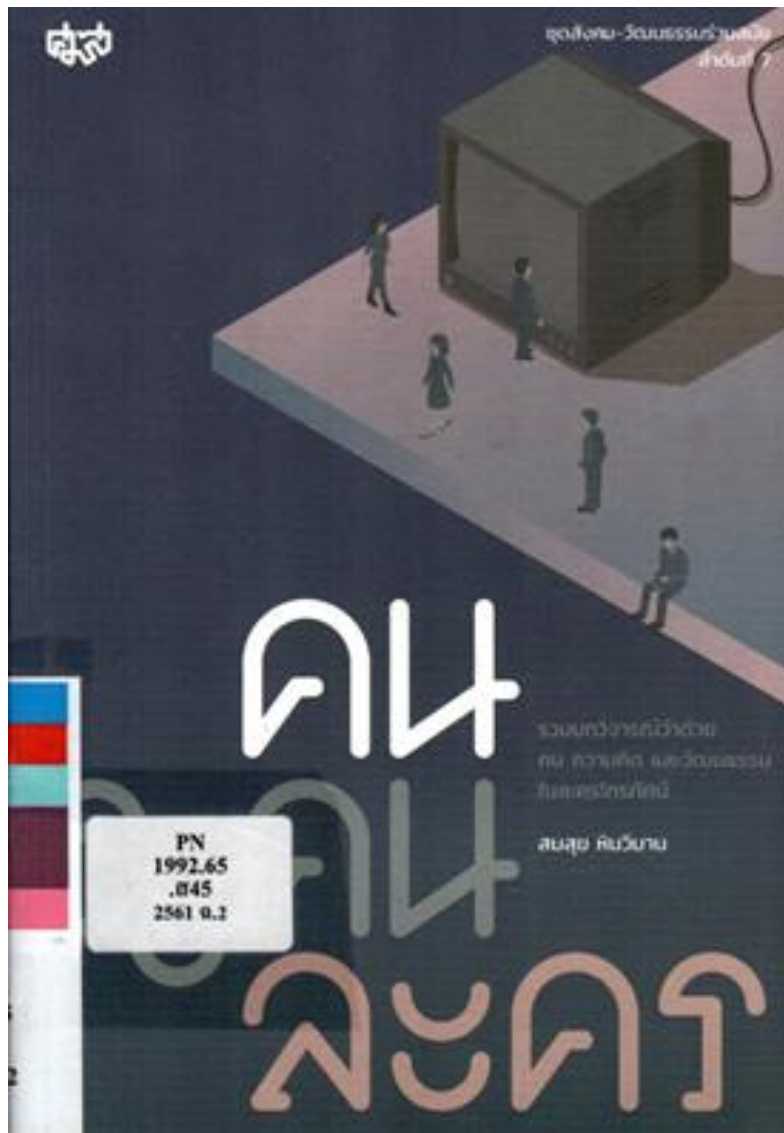

Series แนะนำหนังสือ คมส.

คน ระคน ละคร

รูปที่ 1 ปกหนังสือ คนระคนละคร
 หมายเหตุจาก. ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

"ฉันเป็นคนแบ่งมันออกมา อยู่กับฉันอย่างน้อยก็ทดแทนบุญคุณ
 แม่ผู้ให้กำเนิด" จาก ละครเรื่องทองเนื้อเก้า ตอนที่ 8 (2564)

“จำใส่สมองแกเอาไว้ด้วยนะ มุตตาไม่ใช่เหยื่อของแกอีก
ต่อไปแล้ว” จาก ละครเรื่องแรงเงา ตอนที่ 9 (2555)

ประโยคข้างต้นเป็นประโยคจากละครไทยในอดีตที่เป็นกระแสนิยมและเป็นที่ยอมรับ
จนทำให้ผู้ชมละครโทรทัศน์สามารถพูดตามได้อย่างคล่องแคล่ว หรือจำลองสวมบทบาทเป็นตัว
ละครในหมู่วัยรุ่น แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของละครไทยต่อผู้คน นอกจากนี้ที่ละครโทรทัศน์ยังเป็น
สื่อความบันเทิงที่ เมื่อมองลึกลงไปในละครโทรทัศน์จะพบได้ว่าเนื้อหาของละครโทรทัศน์นั้นมี
เรื่องราวที่สามารถนำมาศึกษา วิเคราะห์ และเป็นข้อคิดในชีวิตได้

หนังสือคน ละคร เขียนโดย รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน อาจารย์
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ใช้ความรู้และประสบการณ์
จากการสอนหนังสือในสายสื่อสารมวลชนมาวิเคราะห์และวิจารณ์ละครโทรทัศน์ร่วมสมัยในรอบ
4 ปี (พ.ศ. 2556-2559) โดยนำละครโทรทัศน์ที่เขียนเป็นเรื่องราวจากจินตนาการ
(Fiction and imagination) เพื่อเป็นสื่อให้ความบันเทิงในสังคมไทยทั้งหมด 35 เรื่อง
มาวิเคราะห์และวิจารณ์ในด้านบทบาทและความสัมพันธ์ของมนุษย์ ความคิด และวัฒนธรรม
และสะท้อนออกมาได้ 5 ประเด็น คือ 1. ว่าด้วยเด็กและครอบครัว 2. ว่าด้วยผู้หญิงและผู้ชาย
3. ว่าด้วยมนุษย์กับความสัมพันธ์ 4. ว่าด้วยความคิดและความเชื่อ และ 5. ว่าด้วยสังคมไทย
ในกระแสความเปลี่ยนแปลง สื่อสื่อที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดต่าง ๆ

บทแรกผู้เขียนได้วิเคราะห์และวิจารณ์ละครโทรทัศน์ในประเด็นที่**ว่าด้วยเด็กและ
ครอบครัว** ละครโทรทัศน์ทุกเรื่องจะประกอบด้วยเรื่องครอบครัวและเด็ก ถือได้ว่าเป็น
องค์ประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ละครโทรทัศน์สามารถดำเนินเรื่องต่อไปได้ ครอบครัว
และเด็กถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดกับสังคมและเป็นประเด็นแรก ๆ ที่ถูกหยิบขึ้นมาพูดถึงมากที่สุด
เช่น ประเด็นเรื่องการทบทวนสิทธิของเด็ก และการวางตัวกับเด็ก ที่ถูกวิเคราะห์ออกมาผ่าน
ละครเรื่อง “พรพรหมอลเวง” โดยได้เล่าเรื่องของการสลับร่างระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ วิญญาณ
ของนางเอกที่เป็นผู้ใหญ่เข้ามาอยู่ในร่างของเด็กสาว ทำให้นางเอกได้พบเจอปัญญาของผู้ใหญ่
ผ่านมุมมองของเด็ก การปฏิบัติตนของอาผู้ชายกับเด็กสาว เช่น การจูมมือ กอด หอมแก้มแบบ
เด็ก ๆ ที่มองว่าปกติ สื่อความรู้สึกกระอักกระอ่วนใจจากการปฏิบัติเช่นนั้น การบังคับเด็กให้เรียน
เพื่อการเอาชนะกันของผู้ใหญ่ ในมุมมองของผู้ใหญ่อาจมองเป็นความพยายามทำให้เด็กต้อง
เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ แต่สิ่งที่ผู้ใหญ่หลงลืมไปคือการเคารพสิทธิในตัวเด็ก

ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับครอบครัว ได้ยกตัวอย่างในเรื่องของความเป็นแม่ จากละครเรื่อง “ทองเนื้อเก้า” คำว่า “แม่” นิยามได้ว่าเป็นผู้ให้กำเนิดหรือเลี้ยงดูบุตร ในละครได้เสนอการเลี้ยงดูของ 2 ตัวละคร คือ “ปิ่น” แม่ของสันต์และ “แล” แม่ของลำยอง ซึ่งพฤติกรรมของแม่และการเลี้ยงดูของแม่ถือได้ว่าเป็นภาพสะท้อนจากแม่ออกมาผ่านลูก “ปิ่น” แสดงภาพแม่ที่ยันและเก็บอ้อมตามแบบฉบับแม่ที่ดีของคนไทย ส่วน “แล” แสดงภาพแม่ที่ทะเยอทะยาน อยากให้ลูกมีสามีที่รวย และมีพฤติกรรมที่ติดพันน เหล้า รวมถึงการเป็นขโมย สิ่งเหล่านี้ได้ส่งต่อทำให้ “สันต์” มีความขยัน ส่วน “ลำยอง” ติดพันน ดื่มเหล้า ไม่ต่างจากแม่ เทียบกับสุภาวิชิตไทยได้ว่า “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น” แต่ถึงอย่างนั้น “ลำยอง” ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นแม่ของ “วันเฉลิม” ในละคร “ลำยอง” ก็ไม่ได้เลี้ยงดู “วันเฉลิม” แต่ “วันเฉลิม” กลับมีความแสนดี กตัญญู และดูแล “ลำยอง” ในขณะที่คนอื่นไม่สนใจ จากการวิเคราะห์ละครทองเนื้อเก้าผ่านเรื่องที่ว่าด้วยเด็กและครอบครัว แม้ว่าสังคมไทยจะเชื่อในคำที่ว่าลูกที่ดีต้องมาจากพ่อแม่ที่ดี แต่ก็อาจมีข้อยกเว้นเนื่องจากสถาบันครอบครัวที่เป็นปัจจัยในการเลี้ยงดู ไม่ใช่สถาบันเดียวที่หล่อหลอมและดูแลเด็ก แต่ยังมีสังคมอื่น ๆ เช่น วัดหรือศาสนา ที่ช่วยกล่อมให้เด็กอยู่ในระเบียบของสังคมได้ จากละครทั้ง 2 เรื่อง ชี้ให้เห็นว่าเรื่องการเข้าใจเด็กหรือการเลี้ยงดูของสถาบันครอบครัว จะทำให้เข้าใจถึงสภาพเด็กและครอบครัวในสังคมมากขึ้น

รูปที่ 2 ภาพหน้าปกละครเรื่อง พรหมอลวง

หมายเหตุจาก. <https://mgronline.com/drama/detail/9560000010162>

รูปที่ 3 ภาพหน้าปกละครเรื่อง ทองเนื้อเก่า

หมายเหตุจาก. <https://www.sanook.com/movie/115369/gallery/958513/>

จากประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องว่าด้วยเด็กและครอบครัว ในบทถัดมาผู้เขียนได้วิเคราะห์และวิจารณ์ละครโทรทัศน์ในประเด็นที่ว่าด้วยผู้หญิงและผู้ชาย หนังสือเล่มนี้วิเคราะห์และวิจารณ์บทละครโทรทัศน์เกี่ยวกับเพศชายและหญิง โดยกล่าวว่า ละครโทรทัศน์เป็นสื่อที่สร้างสรรคภาพผู้หญิงที่แข็งแกร่ง และผู้หญิงได้ใช้เวลาชมละครเพื่อสะท้อนภาพชีวิตของผู้หญิง ละครเรื่อง “ปดิวรีดา” เป็นละครหนึ่งที่ได้เสนอในประเด็นเรื่อง การเป็นภรรยาที่ดีในยุคสมัยก่อน ที่ต้องพยายามพิสูจน์ตนเองแก่สามีโดยการทำ “หน้าที่ภรรยาที่ดี” เช่น การทำงานบ้านให้สะอาด ดูแลทำอาหารและการปรนนิบัติสามี เพื่อให้ตรงกับคความหมายของคำว่า “ปดิวรีดา” ที่แปลได้ว่า ภรรยาผู้ซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อสามี แต่ปัจจุบันบทบาทของภรรยาได้ก้าวหน้ามากขึ้น ไม่ใช่เพียงยึดติดกับการทำหน้าที่ภรรยาที่ดีตามในละครปดิวรีดา เทียบกับละครเรื่อง “แรงเงา” ที่เป็นอีกเรื่องที่สะท้อนถึงผู้หญิงที่เลือกปฏิเสธและต่อสู้กับความอยุติธรรม ละครนี้เล่าถึง “มุตตา” ผู้มีนิสัยอ่อนหวานและอ่อนโยน เลือกที่จะไม่ปฏิเสธและยอมให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตน ไม่ว่าจะเป็นการว่าร้ายของเพื่อนร่วมงานหรือการดักทำร้ายร่างกายของ “นพณา” ภรรยาของ “ผอ.เจนภาพ” ผู้ชายที่หล่อ “มุตตา” ให้มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งด้วยและทำให้ “มุตตา” ตกอยู่ในสถานะเมียน้อยของตน จนสุดท้าย “มุตตา” ก็ไม่สามารถแบกรับกับเรื่องที่เกิดขึ้นไมไหวจึงเลือกฆ่าตัวตาย เป็นการสะท้อนถึงการปรับตัวไม่ได้ของ “มุตตา” การยอมรับต่อชะตากรรม และกล่าวโทษว่าเป็นความผิดของตนเอง ต่างจาก “มุนินทร์” แผลคนพี่ของ “มุตตา” ผู้มีนิสัยสู้คน กล้าที่จะปฏิเสธกับระบบสังคมที่ล้าหลัง เช่น เพื่อนร่วมงานของ “มุตตา” กล้าชนกับ

ผู้คนที่เข้ามาทำร้าย และสร้างความยุติธรรมแก่ตนเอง จากบทนี้ชี้ให้เห็นประเด็นที่ว่าด้วยผู้หญิง และผู้ชาย ซึ่งทำให้เห็นภาพบทบาทของเพศ โดยเน้นไปที่บทบาทของผู้หญิงที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีความแข็งแกร่งมากขึ้นจากอดีตสู่ปัจจุบัน

รูปที่ 4 ภาพหน้าปกละครเรื่อง ปดิวรีดา

หมายเหตุจาก. <https://mgronline.com/drama/detail/9590000007523>

รูปที่ 5 ภาพหน้าปกละครเรื่อง แรงเงา

หมายเหตุจาก. <https://mgronline.com/drama/detail/9550000116055>

ประเด็นที่ว่าด้วยมนุษย์กับความสัมพันธ์ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ถูกวิเคราะห์ได้ผ่านละครโทรทัศน์ นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่ได้กล่าวไปในบทที่ผ่านมา ในสังคมยังมีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์รูปแบบอื่นอยู่ เช่น ความสัมพันธ์เรื่องของชนชั้นศักดินา ในละครเรื่อง “ผู้กองยอดรัก” เรื่องราวของหนุ่มทหารเกณฑ์ที่หลงรักผู้กองสาว ทำให้ผู้พันพ่อของผู้กองสาวไม่พอใจ เนื่องจากมองว่าเป็นเพียงแค่ทหารเกณฑ์จะพยายามมาเด็ดดอกฟ้า ผู้พันจึงพยายามกีดกันทั้งสองคนในทางกัน ซึ่งละครได้ใช้ความตลกแทรกเข้ามา เพื่อลดเส้นแบ่งระหว่างเส้นชนชั้นศักดินาที่ปรากฏในละคร หรือประเด็นในความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากละครเรื่อง “หัตถการองพิภพ” ที่คุณหญิงศรีพยายามใช้อำนาจของการเป็นเรือนหลังใหญ่ ทำทาบกับอำนาจของพระยาสมิทธิภูมิ ในบทนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า นอกจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเพศ ที่เป็นเพศชายและเพศหญิง ยังมีความสัมพันธ์อีกหลากหลายมิติ เช่น อำนาจและชนชั้นศักดินา ที่คอยเชื่อมกันอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการช่วงชิงกันของอำนาจหรือการกีดกันจากความต่างทางฐานะ ซึ่งหากสังเกตดูจะพบว่า ละครโทรทัศน์อาจใช้ความตลกหรือการแสดงเข้ามาลดภาพที่ดูเหลือมล้ำทางชนชั้นศักดินาหรืออำนาจในสังคม แต่ในความจริงกลับแตกต่างออกไป

รูปที่ 6 ภาพหน้าปกละครเรื่อง ผู้กองยอดรัก

หมายเหตุจาก. <https://mgronline.com/drama/detail/9580000070875>

รูปที่ 7 ภาพหน้าปกละครเรื่อง หัตถาครองพิภพ

หมายเหตุจาก. <https://mgronline.com/drama/detail/9560000147178>

ปัจจุบันถึงสังคมไทยจะมีการพัฒนาในเรื่องของวิทยาศาสตร์มากเพียงใด ก็ยังคงมีเรื่องความคิดและความเชื่อคงเหลืออยู่ ซึ่งละครโทรทัศน์ก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งในการฉายภาพและรักษาคุณค่าในเรื่องที่ว่าด้วยความคิดและความเชื่อ อย่างในละครเรื่อง “สุดแค้นแสนรัก” ที่ตัวละคร “แยม” พยายามในการแก้แค้นตระกูลภรรยาของลูกชายที่เข้ามาทำร้ายสามีตนเองจนเสียชีวิต โดยทำร้ายและแก้แค้นตระกูลดังกล่าวตั้งแต่รุ่นพ่อแม่จนถึงรุ่นลูก จนสุดท้ายทุกคนรวมถึง “แยม” เริ่มจะเรียนรู้และเข้าใจความจริงของชีวิต และผูกเข้ากับความเชื่อเรื่องบุญกรรมเข้ามา ทำให้ “แยม” เข้าใจชีวิต เลือกอโหสิกรรมและปล่อยวางให้เป็นไปตามเวรกรรมหรือความเชื่อในเรื่องอดีตชาติและสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น ละครเรื่อง “นาคี” ที่ได้ฉายภาพเรื่องราวความรักของพญานาคและมนุษย์ จากในอดีตชาติที่เป็นคู่รัก หลังคนที่รักตายไป พญานาคก็ยังคงรอให้คนที่รักเกิดใหม่และรักกันอีกครั้ง แต่ความรักนั้นก็ถูกกีดกันโดยชาวบ้านที่ใช้พิธีกรรมและเครื่องรางทำร้าย ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึง ความโหดร้ายของมนุษย์ที่รุนแรงกว่าพญานาคที่มีอิทธิฤทธิ์ ประเด็นที่ว่าด้วยความคิดและความเชื่อถูกแฝงเข้าไปในละครอย่างชัดเจน เช่น บุญกรรม อดีตชาติหรือสัตว์ในตำนาน ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งชี้ให้เห็นว่า ความคิดและความเชื่อต่าง ๆ นั้นยังคงอยู่ในละครไทยตลอดมา

รูปที่ 8 ภาพหน้าปกละครเรื่อง สุดแค้นแสนรัก
 หมายเหตุจาก. <https://ch3plus.com/oldseries/643>

รูปที่ 9 ภาพหน้าปกละครเรื่อง นาคี
 หมายเหตุจาก. <https://mgronline.com/drama/detail/9590000093234>

และบทสุดท้ายของหนังสือคน ระคน ละคร จากประเด็นทั้งหมดที่กล่าวมาสู่ประเด็นที่ว่าด้วยสังคมไทยในกระแสความเปลี่ยนแปลง ที่ใช้ละครจำลองภาพของการเปลี่ยนแปลงของสังคม การปรับตัวของคนไทยต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ละครเรื่อง “ธณีนีนี้ใครครอง” ที่ตัวละคร “อาทิจ” ได้เรียนจบในด้านการเกษตรจากกรุงเทพฯ และได้เดินทางกลับไปใช้ชีวิตในชุมชนที่เคยอยู่ ประสานความรู้ที่ได้มากับฐานของท้องถิ่น พัฒนาไร่ของคุณย่าและชุมชน หรือเป็นการประสานกระแสโลกาภิวัตน์กับพลังท้องถิ่นภูมิลักษณ์และชุมชนภูมิลักษณ์ หรือละครชุดเรื่อง

“เลือดมังกร” ที่พยายามปลูกกระแสลูกหลานจีนในประเทศไทยให้ต่อสู้กับโลกที่เปลี่ยนแปลงไป จากรุ่นพ่อและแม่ที่พยายามใช้ความรุนแรงในการควบคุมกิจการหรือการทำธุรกิจ สู้ยุคลูกหลาน ได้ลดความรุนแรงลง สร้างความชอบธรรมและปรับรูปแบบธุรกิจไปเป็นแบบความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงบริษัท (Corporate social responsibility) ที่ควบคุมหรือถ่วงดุลลัทธิทุนนิยมแทนระบบทุนนิยมเดิม จากตัวอย่างละครที่มีประเด็นว่าด้วยสังคมไทยในกระแสความเปลี่ยนแปลง สิ่งที่ได้พบ คือ การได้เห็นภาพความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่มีการพัฒนาและปรับตัว เพื่อให้เข้ากับกระแสโลกาภิวัตน์

รูปที่ 10 ภาพหน้าปกละครเรื่อง ธณีนีนี่ใครครอง
หมายเหตุจาก. <https://ch3plus.com/drama/740>

รูปที่ 11 ภาพหน้าปกละครเรื่องเลือดมังกร
หมายเหตุจาก. https://sharerice.com/Mafia_Luerd_Mungkorn

จากการอ่านหนังสือคน ระคน ละคร เป็นหนังสือที่ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อหากระชับได้ใจความ สรุปได้ว่าละครโทรทัศน์ไทยสามารถสะท้อนประเด็นหรือแง่คิดออกมาได้หลากหลาย เช่น ประเด็นว่าด้วยเด็กและครอบครัว, ผู้หญิงและผู้ชาย, มนุษย์กับความสัมพันธ์, ความคิดและความเชื่อ และ สังคมไทยในกระแสความเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ละครกลายเป็นสื่อความบันเทิงที่เข้าถึงผู้คนได้อย่างง่าย และสามารถทำหน้าที่สืบทอดวัฒนธรรม สร้างภาพจำ เป็นกระจกสะท้อนและสร้างกรอบความคิดได้อย่างดี ซึ่งละครได้สร้างความสัมพันธ์ของความรู้สึกระหว่างละครโทรทัศน์และผู้ชมเข้าด้วยกัน จนกลายเป็นการสืบทอดของวัฒนธรรมและรักษาคุณค่า ความคิด ความเชื่อแก่สังคมให้สืบทอดไป นอกจากนี้ ยังสังเกตได้ว่าผู้เขียนวิเคราะห์และวิจารณ์ละครโทรทัศน์ โดยเน้นไปที่ภาพบทบาทของผู้หญิง พบได้จากการศึกษาผู้หญิงในบทบาทแม่หรือบทบาทของภรรยา ซึ่งจากการศึกษาผลงานอื่นของผู้เขียน ผู้เขียนได้เขียนหนังสือว่างย้งุ่น : ชนชั้น เพศสภาพ และเวลาว่างของผู้หญิง ที่เป็นหนังสือที่ศึกษาเวลาว่างของผู้หญิง กับมิติทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และจิตวิทยา เห็นได้ว่าผู้เขียนพยายามสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่พูดถึงความเท่าเทียมทางเพศหรือแนวคิดแบบ “สตรีนิยม” ผ่านการศึกษาบทบาทผู้หญิงในมิติต่าง ๆ ทั้งการใช้ชีวิต บทบาทวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้หญิง และจากการอ่านหนังสือเล่มนี้ สุดท้ายข้าพเจ้าชวนผู้อ่านให้คิดต่อไปว่า หากเป็นละครโทรทัศน์ต่างประเทศ เช่น ซีรีส์เกาหลี หรือซีรีส์จีน จะสามารถวิเคราะห์ประเด็นและแง่คิดในมิติใดออกมาได้บ้าง จะคล้ายกับประเด็นที่เกิดขึ้นในละครโทรทัศน์ไทยหรือไม่ หรือแตกต่างกันอย่างไร

หนังสือเรื่องนี้รวมถึงหนังสืออื่นของคุณย์มานุษยวิทยาสิรินครพร้อมให้บริการที่ห้องสมุดคุณย์มานุษยวิทยาสิรินคร (องค์การมหาชน) สำหรับผู้ที่สนใจสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ห้องสมุด หรือติดต่อเพื่อขอยืมหนังสือผ่านทาง Facebook Fanpage: ห้องสมุดคุณย์มานุษยวิทยาสิรินคร – SAC Library และ Line: @sac-library

หนังสือ **คน ระคน ละคร** มีจำหน่ายที่ SAC Shop และ SAC Shop Online ราคา 200 บาท สามารถสั่งซื้อได้ทางเว็บไซต์ <https://shop.sac.or.th/th/product/14/>

ผู้เขียน

วรินกานต์ ศรีชมภู นักบริการสารสนเทศ
 คุณย์มานุษยวิทยาสิรินคร (องค์การมหาชน)